

ปีที่ 20 ฉบับที่ 67

เดือนตุลาคม 2565 - มีนาคม 2566

จุลสาร

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์
ภาคนี้อตอนล่าง

สารบัญ

หน้า

ผลการดำเนินการกลุ่มระดับวิทยา และสารสนเทศ	1
สรุปโรคสำคัญที่ตรวจพบในพื้นที่ ภาคเหนือตอนล่าง	3
โรคแบล็กเลก	4
ปรสิตในระบบทางเดินอาหารของสัตว์ปีก	5
วิธีตรวจสอบน้ำนมด้วยน้ำยา ซี เอ็ม ที	8

สารจากบรรณาธิการ

จุลสารศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทยภาคเหนือตอนล่าง ปีที่ 20 ฉบับที่ 67 (ตุลาคม 2565 – มีนาคม 2566) ได้สรุปรวบรวมเนื้อหาสำคัญและน่าสนใจ ประกอบไปด้วย ผลการดำเนินการกลุ่ม ระบาดวิทยาและสารสนเทศ รายงานผลการชันสูตรโรคประจำเดือน ตุลาคม 2565 – มีนาคม 2566 รวมถึงบทความทางวิชาการ ได้แก่ โรคแบล็กเลก ปรสิตในระบบทางเดินอาหารของสัตว์ปีก และวิธีตรวจสอบน้ำนมด้วยน้ำยา ซี เอ็ม ที

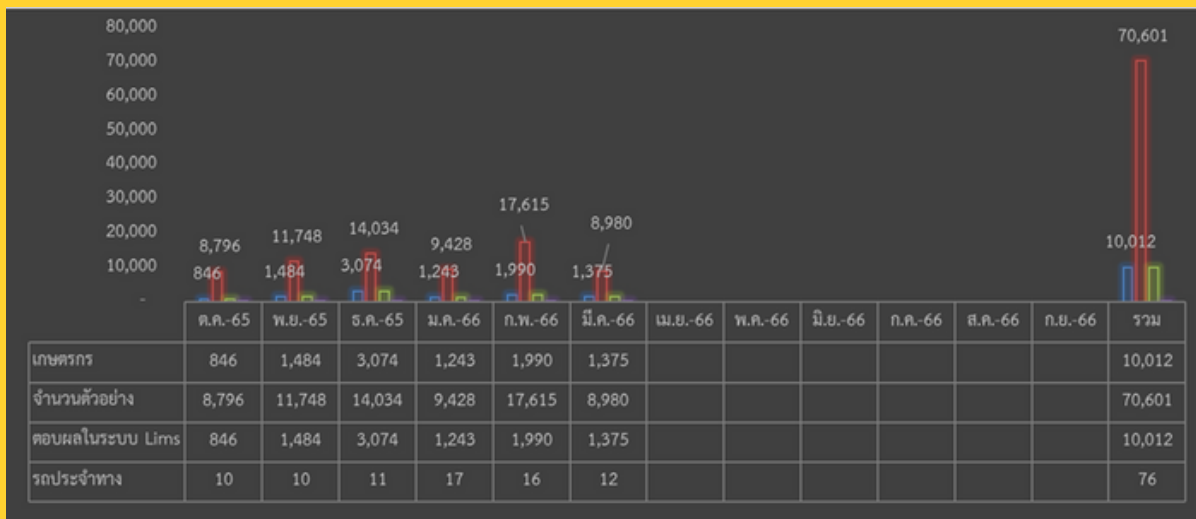
กองบรรณาธิการจุลสารศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทยภาคเหนือตอนล่าง หวังเป็นอย่างยิ่งที่จะให้ท่านผู้อ่านได้รับความรู้ และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

กองบรรณาธิการ

ผลการดำเนินการกลุ่มระดับวิทยา และสารสนเทศ

1

กลุ่มระดับวิทยาและสารสนเทศ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทยภาคเหนือตอนล่าง ดำเนินการรับและจัดการตัวอย่างส่งตรวจกลุ่มชั้นสูตรโรคสัตว์ (ตั้งแต่ ต.ค. 2565 – มี.ค. 2566) จากเกษตรกร 10,012 ราย จำนวน 70,601 ตัวอย่าง ส่งรายงานผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการ โดยการตอบผลในระบบ LIMS 10,012 ฉบับ จัดทำบันทึกข้อความรายงานผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการด้านตรวจสอบคุณภาพสินค้าปศุสัตว์ ฉบับ จำนวน 225 ฉบับ และขออนุมัติ ทรรับตัวอย่างทางรถประจำทาง 76 ครั้ง (ภาพที่ 1)

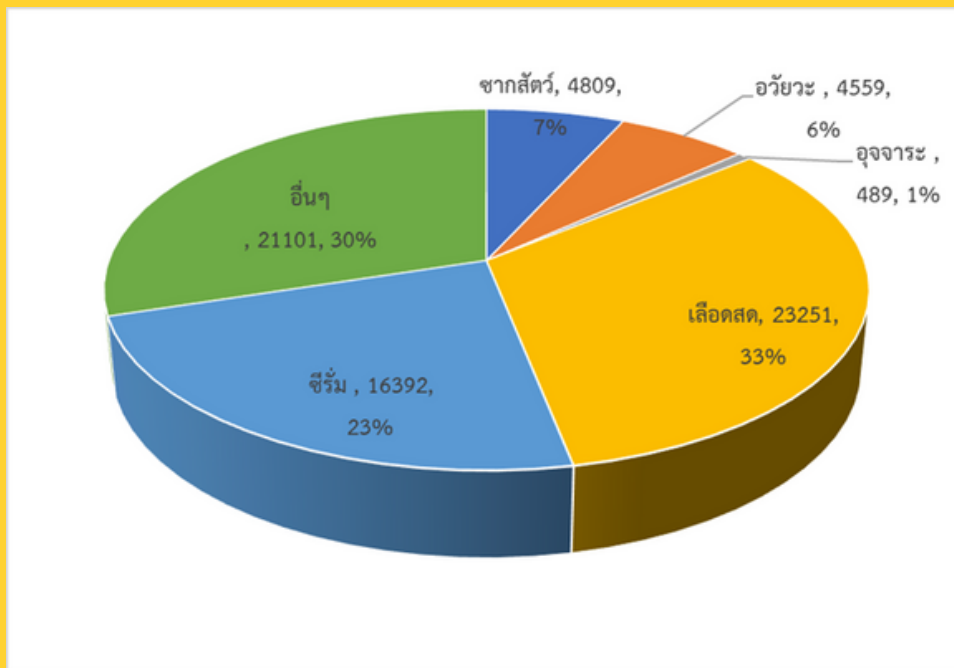

ภาพที่ 1 จำนวนเกษตรกร จำนวนตัวอย่างส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ จำนวนการรายงานผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการและการขออนุมัติรับส่งตัวอย่างทางรถประจำทาง

ผลการดำเนินการกลุ่มระบาดวิทยา และสารสนเทศ

2

ข้อมูลตั้งแต่เดือน ต.ค. 2565 – มี.ค. 2566 มีตัวอย่างที่ส่งตรวจเข้ามาในกลุ่มชั้นสูตรโรคสัตว์ จำนวนทั้งสิ้น 70,601 ตัวอย่าง แบ่ง เป็นตัวอย่างเลือด 23,251 ตัวอย่างซีรัม 16,392 ตัวอย่าง ซากสัตว์ 4,809 ตัวอย่าง อวัยวะสัตว์ 4,559 ตัวอย่างอุจจาระ 489 ตัวอย่าง และตัวอย่างอื่นๆ 21,101 ตัวอย่าง (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 จำนวนตัวอย่างทั้งหมดที่ส่งตรวจ

สรุปโรคสำคัญที่ตรวจพบในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ข้อมูลตั้งแต่เดือน ต.ค. 2565 – มี.ค. 2566

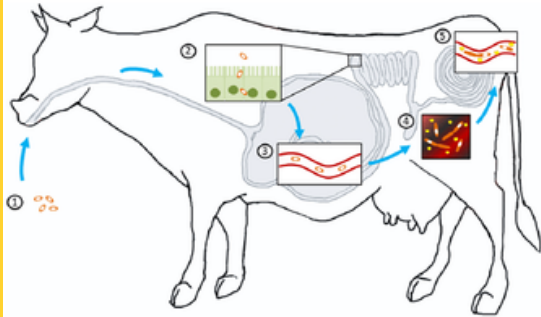
โรคที่ตรวจพบ	ชนิดสัตว์	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด
FMD (O)	โคนม	พุนกยูง	ตากฟ้า	นครสวรรค์
FMD (O)	โคนม	หนองไขว	หล่มสัก	เพชรบูรณ์
FMD (O)	โคนม	บ้านใหม่ไชยมงคล	ทุ่งเสลี่ยม	สุโขทัย
FMD (O)	โคนม	ปากช่อง	หล่มสัก	เพชรบูรณ์
Melioidosis	แพะเนื้อ	อรัญญิก	เมือง	พิษณุโลก
Rabies	สุนัขเลี้ยง	พระธาตุผาแดง	แม่สอด	ตาก
Rabies	สุนัขเลี้ยง	บ่อริง	วิเชียรบุรี	เพชรบูรณ์
Blackleg	โคเนื้อ	เกาะตะเภา	บ้านตาก	ตาก
Rabies	แมวจรจัด	แม่สอด	แม่สอด	ตาก

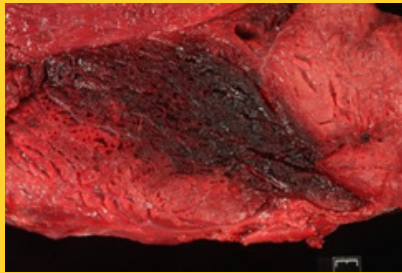
ภาพที่ 3 สรุปโรคสำคัญที่ตรวจพบในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

โรคแบล็กเลก/ใช้ชาดำ

BLACKLEG

รูปที่ 1 การเกิดพยาธิสภาพของโรค BLACKLEG
ที่มา JOURNAL OF VETERINARY
DIAGNOSTIC INVESTIGATION 2017, VOL. 29(5) 612-621

รูปที่ 2 ลักษณะรอยโรคบริเวณกล้ามเนื้อ
ที่มา [HTTPS://TVMDL.TAMU.EDU/2018/02/15/BLACKLEG-CLOSTRIDIAL-MYOSITIS-CATTLE/](https://tvmdl.tamu.edu/2018/02/15/blackleg-clostridial-myositis-cattle/)

รูปที่ 3 วัคซีนป้องกันโรค BLACKLEG
ที่มา สำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์
[HTTP://WWW.DLD.GO.TH/BIOLOGIC](http://www.dld.go.th/biologic)

สพ.ญ. กมลทิพย์ เสนาชัย
นายสัตวแพทย์ชำนาญการพิเศษ

- เกิดจากการติดเชื้อแบคทีเรีย *Clostridium chauvoei*
- การติดต่อส่วนมากเกิดจากสัตว์กินอาหารที่มีเชื้อปนเปื้อนอยู่ในดิน
- พบการระบาดของโรคซ้ำในพื้นที่ที่เคยเกิดโรคเนื่องจากเชื้อมีความคงทนสามารถอยู่ในสิ่งแวดล้อมได้นาน
- เมื่อสัตว์กินอาหารที่มีการปนเปื้อนของเชื้อ *Clostridium chauvoei* ในระยะสปอร์ เชื้อจะใช้ระยะเวลาพักตัวประมาณ 1-5 วัน ที่ลำไส้ จากนั้นเชื้อจะกระจายไปตามกล้ามเนื้อ และมีการสร้างสารพิษมาทำลายกล้ามเนื้อรอบๆ บริเวณที่เชื้ออยู่ ทำให้สัตว์ไม่ยอมเคลื่อนไหว เกิดการอักเสบ ของกล้ามเนื้อบริเวณสะโพก สารพิษจะเข้าสู่กระแสเลือด
- ทำให้สัตว์แสดงอาการซึม ขาเจ็บ เดินขากะพลง มีไข้สูง หยุดเคี้ยวเอื้อง หายใจลำบากและตายเฉียบพลัน
- การควบคุมป้องกันโรคโดยการฉีดวัคซีน ครั้งแรกในสัตว์อายุตั้งแต่ 4 เดือนขึ้นไป และฉีดกระตุ้นซ้ำทุก 6 เดือน
  - โค กระบือ ฉีดใต้ผิวหนัง 5 มิลลิลิตรต่อตัว
  - แพะ แกะ ฉีดใต้ผิวหนัง 2.5 มิลลิลิตรต่อตัว
- สามารถตรวจหาเชื้อได้จากกล้ามเนื้อบริเวณที่อักเสบ เลือด หัวใจ ตับ ม้าม โดยวิธีเพาะแยกเชื้อ และวิธี Real time PCR

เอกสารอ้างอิง

JOURNAL OF VETERINARY DIAGNOSTIC INVESTIGATION 2017, VOL. 29(5) 612-621
[HTTPS://TVMDL.TAMU.EDU/2018/02/15/BLACKLEG-CLOSTRIDIAL-MYOSITIS-CATTLE/](https://tvmdl.tamu.edu/2018/02/15/blackleg-clostridial-myositis-cattle/)

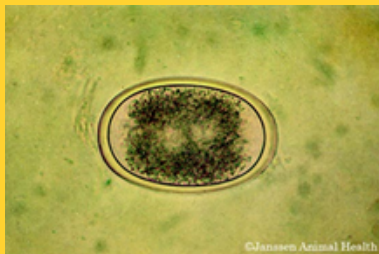
ปรสิตในระบบทางเดินอาหารของสัตว์ปีก (INTERNAL PARASITE IN POULTRY)

5

น.สพ.ดิศกรณ์ อรรณาเวช
นายสัตวแพทย์ปฏิบัติการ

ปรสิตเป็นสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในทุกสิ่งมีชีวิต ในสัตว์ปีกจะพบปรสิตหลักๆอยู่ 2 ชนิดคือพยาธิภายในทางเดินอาหารและโปรโตซัวซึ่งโดยส่วนมากจะไม่ทำอันตรายสัตว์ให้ถึงแก่ความตายแต่จะทำให้เกิดภาวะพร่องโภชนาการ (Malnutrition) การเจริญเติบโตช้า ไข่ลด สูญเสียอัตราแลกเนื้อ การติดพยาธิและโปรโตซัวในสัตว์ปีกที่เลี้ยงในระบบอุตสาหกรรมจะทำให้เกิดประสิทธิภาพการผลิตลดลงและยังเป็นพาหะให้กับสัตว์ปีกร่วมฝูงอีกด้วย ในที่นี้จะขอล่าวปรสิตภายในทางเดินอาหารได้แก่ พยาธิตัวกลม พยาธิตัวตืด และโปรโตซัวที่สำคัญที่พบในสัตว์ปีก ได้แก่ เชื้อบิด โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

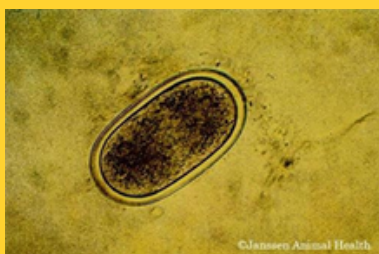
1.พยาธิตัวกลม (Roundworms) พบมากในสัตว์ปีกที่เลี้ยงหลังบ้าน นกน้ำ และนกป่า ชนิดที่พบมากที่สุดเป็นชนิดพยาธิตัวกลม (Nematode) ได้แก่ คือ *Ascaridia* spp, และชนิดพยาธิเส้นด้าย (Treat worm) *Capillaria* spp. นอกจากนี้ยังมีพยาธิไส้ตัน (Cecal worms) *Heterakis gallinarum* ที่เป็นพาหะนำโรค histomoniasis (blackhead disease) พยาธิตัวกลมเหล่านี้จะทำให้ทางเดินอาหารเสียหายโดยการดูดเลือดและลดการดูดซึมอาหาร นอกจากระบบทางเดินอาหารแล้วเรายังสามารถพบพยาธิตัวกลมในหลอดลม (Gape worm) ได้แก่ *Syngamus trachea*

ภาพที่ 1 ไข่ของพยาธิตัวกลม *Ascaridia* spp.

ภาพที่ 2 ไข่ของพยาธิตัวกลม *Capillaria* spp..

ภาพที่ 3 ไข่ของพยาธิตัวกลม *Heterakis gallinarum* .

ภาพที่ 4 ไข่ของพยาธิตัวกลม *Syngamus trachea*

ปรสิตในระบบทางเดินอาหารของสัตว์ปีก (INTERNAL PARASITE IN POULTRY)

6

น.สพ.ดิศกรณ์ อรรถาเวช
นายสัตวแพทย์ปฏิบัติกร

พยาธิตัวกลมเป็นพยาธิที่สร้างความเสียหายมากที่สุดในสัตว์ปีกที่เลี้ยงในระบบการเลี้ยงหลังบ้าน โดยทำให้การดูดซึมสารอาหารการดูดตันของลำไส้ ขนาดตัวมองเห็นได้ง่ายด้วยตาเปล่าพยาธิตัวกลมขนาดใหญ่ การติดต่อกันของพยาธิติดต่อกันไขพยาธิที่ติดเชื้อผ่านมูลไก่ นอกจากนี้ หอยทาก ไล่เดือน ต๊กแตน ตัวง แมลงสาบและแมลงปีกแข็งยังเป็นโฮสต์กึ่งกลาง (Intermediate host) วงจรชีวิตของพยาธิตัวกลม จะอาศัยอยู่ในไข่ของพยาธิตัวกลมมีความทนทานต่ออุณหภูมิต่ำและยาฆ่าเชื้อ โดยไข่ของ *Ascaridia galli* และ *Heterakis gallinarum* สามารถอยู่รอดได้นานถึง 2 ปีในดิน ในส่วนยาถ่ายพยาธิตัวกลมในทางเดินอาหารไก่แก่ยา Peperazine

ภาพที่ 5 แสดงรูปพยาธิไล่เดือน *Ascaridia galli* ในลำไส้ไก่

ที่มา : <https://www.merckvetmanual.com/poultry/helminthiasis/helminthiasis>

พยาธิตัวตืด (Cestodes) เป็นพยาธิที่มีขนาดเล็กพบมากในสัตว์ปีกหลังบ้าน พยาธิตัวตืดต้องการโฮสต์กึ่งกลางเพื่อให้วงจรชีวิตของพวกเขาสมบูรณ์ โฮสต์ระดับกลาง ได้แก่ ตัวงแมลงวัน หอยทาก ไล่เดือน และปลวกสำหรับไข่ที่เลี้ยงบนกรงตับ โฮสต์กึ่งกลางได้แก่ แมลงวันที่เป็นไปได้มากที่สุดคือแมลงวัน โดยพยาธิตัวตืดที่ทำให้เกิดโรคส่วนใหญ่พบในลำไส้เล็กซึ่งตัวพยาธิจะมีเดือย (scolex) ซึ่งมักจะฝังอยู่ในเยื่อบุโดยทั่วไปทำให้เกิดแผลที่ไม่รุนแรง ชนิดพยาธิตัวตืดที่พบมากคือ *Raillietina tetragona* ทำให้น้ำหนักลดลงและผลผลิตไข่ลดลง ในส่วนยาถ่ายพยาธิตัวตืดในทางเดินอาหารได้แก่ยา Levamozole

ภาพที่ 6 ไข่ของพยาธิตัวกลม *Raillietina tetragona*

ที่มา : <https://www.veterinaryparasitology.com/genus-search.html> om/poultry/helminthiasis/helminthiasis

ปรสิตในระบบทางเดินอาหารของสัตว์ปีก (INTERNAL PARASITE IN POULTRY)

7

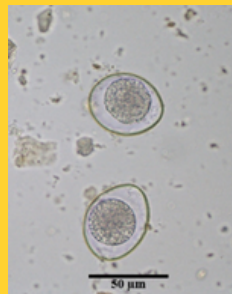
น.สพ.ดิศกรณ์ อรรณว
นายสัตวแพทย์ปฏิบัติกา

2.โรคบิดในไก่ (coccidiosis) เป็นโปรโตซัวที่มีความสำคัญต่ออุตสาหกรรมเลี้ยงสัตว์ปีกและการเลี้ยงสัตว์ปีกหลังบ้าน การติดต่อเป็นการติดต่อทางการกินอุจจาระของไก่ที่ติดเชื้อมิด (Fecal oral route) โดยเชื้อมิดที่สำคัญในสัตว์ปีกได้แก่เชื้อในกลุ่ม *Eimeria* spp. ได้แก่ *E. tenella*, *E. necatrix*, *E. brunetti*, *E. acervulina* and *E. maxima* ทำให้เกิดโรคทางเดินอาหารโดยเกิดความเสียหายของเนื้อเยื่อผนังลำไส้ ลดการดูดซึมสารอาหารทำให้ท้องเสียเป็นมูกเลือดได้ พบได้ในไก่ทุกชนิด ทั้งไก่เนื้อ ไก่ไข่ และไก่พื้นเมือง ในส่วนยาที่ใช้ในการควบคุมป้องกันโรคบิดในสัตว์ปีกได้แก่ยา Amprolium และ Toltrazuril

Species	<i>E. Acervulina</i>	<i>E. maxima</i>	<i>E. Brunetti</i>	<i>E. necatrix</i>	<i>E. tenella</i>
Portion of the intestine where lesions are mostly seen					
Symptoms	Anemia, light enteritis, loss of appetite	Diarrhoea, droppings may be flaked with blood	Enteritis, occasionally bloody	Bloody enteritis, drops in feed intake	Bloody droppings, reduce in feed intake
Pathogenicity	High morbidity, low mortality		Dysentery, high morbidity, high mortality		

ภาพที่ 7 แสดงตำแหน่งของของเชื้อมิด (*Eimeria* spp.) ในทางเดินอาหารในแต่ละ Species

ที่มา : <https://layinghens.hendrix-genetics.com/en/articles/coccidiosis-poultry/>

ภาพที่ 8 ลักษณะ Oocyte เชื้อมิด (*Eimeria* spp.) ในทางเดินอาหาร

ที่มา :โรคบิด <https://vet.rmutto.ac.th/?p=5961>ในไก่ (Coccidiosis) – คณะสัตวแพทยศาสตร์ (rmutto.ac.th)

เอกสารอ้างอิง

<https://www.merckvetmanual.com/poultry/helminthiasis/helminthiasis-in-poultry?query=internal%20parasite%20poultry>
Helminthiasis in Poultry - Poultry - Merck Veterinary Manual (merckvetmanual.com)

วิธีตรวจสอบน้ำนมด้วย น้ำยา ซี เอ็ม ที

น.สพ สืบชาติ สัจจวาทีต
นายสัตวแพทย์ชำนาญการพิเศษ

ขั้นตอนปฏิบัติงาน

1. หลังจากรีดนมต้นแล้ว ให้รีดน้ำนมแต่ละเต้า (QUARTER MILK SAMPLES) ประมาณ 2 มิลลิลิตร ใส่ ในภาดหลุม เอียงภาด เพื่อเทน้ำนมส่วนเกินทิ้งในถัง หรือ ภาชนะที่เตรียมไว้ เพื่อไม่ให้เกิดการแพร่กระจายของเชื้อโรคและเกิดการปนเปื้อนข้าม การรีดนมต้นทิ้งต้องรีดใส่ในภาชนะที่ปิดสนิท และไม่ควรเทน้ำนมลงพื้นคอกเพราะจะเป็นการแพร่กระจายเชื้อโรคได้ ควรเทรวมใส่ภาชนะ แล้วล้างด้วยน้ำคลอรีนที่ใช้ในฟาร์ม
2. เเทน้ำยา ซี เอ็ม ที 2 มิลลิลิตร สัดส่วนเท่ากับน้ำนม ลงในหลุมทิ้งสี
3. แกว่งภาดหลุมวนไปมา ให้น้ำนมและน้ำยาผสมเข้าด้วยกัน ต้องอ่านผลทันที ภายใน 5 วินาที (เมื่อเต้านมโคเกิดการอักเสบ โคนมจะสร้างเซลล์เม็ดเลือดขาว มาดักจับเชื้อโรค ในเวลาเดียวกัน เซลล์เยื่อในรังนมจะมีการลอกหลุด จึงทำให้เซลล์เหล่านี้ปนในน้ำนมมากกว่าปกติ เมื่อ DNA ของโซมาติกเซลล์รวมกับโซดาไฟ และ SODIUM LAURYL SULPHATE จะเกาะกันทำให้เห็นเป็นเมือก หากเซลล์ในน้ำนมมีจำนวนมากจะยิ่งหนืดขึ้น ส่วนน้ำนมในสภาวะเป็นต่างจะทำให้สีของ BROMCRESOL PURPLE เข้มขึ้น)

การแปลผล CALIFORNIA MASTITIS TEST (ซีเอ็มที) สำหรับน้ำนมโค

เครื่องหมาย ความหมาย ปฏิกริยาที่เห็น การแปลผล (เซลล์/มิลลิลิตร)

- ลบ น้ำยาและน้ำนมรวมกันได้ 0 – 200,000 โดยไม่เกิดปฏิกริยา

T เริ่มผิดปกติ มีตะกอนเกิดเล็กน้อย เมื่อแกว่ง 150,000 – 500,000 ต่อไปเรื่อยๆ ตะกอนจะหายไป

1 ผิดปกติ เห็นตะกอนชัดเจน 400,000 – 1,500,000 แต่ยังไม่เป็นเมือก

2 บวก เกิดเมือกมูก 800,000 – 5,000,000

3 บวกมาก เป็นวุ้นจับเป็นก้อน แกว่งไม่ไป มากกว่า 5,000,000

+ น้ำนมเป็นต่าง เห็นเป็นสีม่วงเข้ม เกิดการอักเสบ หรือ รีดนมนานหรือเข้าระยะพักรีด

Y น้ำนมเป็นกรด BROMCRESOL PURPLE ปกติน้ำนมรีดจากเต้าจะไม่เปลี่ยนเป็นสีเหลืองที่ PH 5.2. เป็นกรด หรือทำให้เปลี่ยนเป็น สีเหลือง สาเหตุจะเกิดจากแบคทีเรีย ใช้น้ำตาลแลคโตส ทำให้เกิดกรด

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทยภาคเหนือตอนล่าง

9 หมู่ 15 ถนนพิษณุโลก-หล่มสัก ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก 65130

โทร 055 - 313137 - 39

vrd_sn@dld.go.th

<http://vrd-sn.dld.go.th>

กองบรรณาธิการ

นางสาวกมลทิพย์ เสนาชัย

นางสาวรอยพิมพ์ มะพงษ์เพ็ง

นายสืบชาติ สัจจวาที

นายดิศกรณ์ อรรถาเวช

นายธีรพงษ์ พรหมปัญญา

นางนงลักษณ์ แสงแก้ว

นางสาวโยธกานต์ สิงห์วงศ์

นายชัยณรงค์ กุลฉิม

นางสาววิลาวรรณ บุญจันทร์

นางสาวดารณี นาคโอกาส

นางสาวเปี่ยมภัทรภริมย์ เพ็ญสุวรรณ

นายนคณศวร เณรบำรุง

นางสาวสุนิสา ศรีบุ

ที่ปรึกษา: ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย
ภาคเหนือตอนล่าง